REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

Norway
grants

Vodila za detekcijo institucij

Pripravila dr. Andrej Naterer, Univerza v Mariboru

Janja Deutschman, Zavod za zaposlovanje RS

December, 2022

preseNEETi se

Vsebina

1. Uvod 3
2. Pregled zakonodajnega okvira 4
3. Detekcija relevantnih institucij 8
4. Vodila za semi-strukturirane intervjuje 10
5. Predlog osnovnih gradnikov 13

1. Uvod

Pričujoče gradivo predstavlja (1) poročilo o pregledu relevantnega zakonodajnega okvirja, (2) poročilo o detekciji relevantnih institucij, (3) vodila za semi-strukturirane intervjuje s predstavniki teh institucij ter (4) vodila za fokusne skupine. Gradivo naslavlja naslednje cilje projekta »PreseNEEti se«:

1.) Temelječ na začetnem pregledu stanja bo opravljen še pregled zakonodajnega okvira z vidika varstva osebnih podatkov, ki bo določil okvirje za nadaljnji razvoj metodologije. Pregled zakonodajnega okvira bo apliciran na procese znotraj identificiranih relevantnih sistemskih institucij in deležnikov za spremljanje oseb NEET. Pripravljen pregled bo v preveritev poslan tudi organu Informacijski pooblaščenec.
2.) Povzetek ugotovitev o varstvu osebnih podatkov. Na osnovi pregleda zakonodajnega okvira z vidika varstva osebnih podatkov bo pripravljen povzetek ugotovitev, ki bi lahko znatno vplivale na realizacijo metodologije za identifikacijo in aktivacijo NEET v razvijanju. Povzetek bo še posebej relevanten pri Aktivnosti 6.5, kjer se bodo iskale sinergije med relevantnimi deležniki.
3.) Z vsemi identificiranimi relevantnimi institucijami bodo opravljeni poglobljeni semi-strukturirani intervjuji, s pomočjo katerih se bosta identificirala področje in način, na katerega relevantne institucije vstopajo v stik z osebami NEET, obstoječe podatkovne baze, dostop do slednjih ipd. Prav tako bodo posamezniki dotičnih institucij povprašani po morebitnih dosedanjih izkušnjah z osebami NEET, hkrati pa bo tak intervju služil kot senzibilizacija teh za delo s skupino NEET.
4.) Z namenom pridobitve uvida v razloge za izpad iz socialnih mrež in sistemov pomoči bodo po izvedenih intervjujih izvedene še 3 fokusne skupine z osebami NEET. V vsaki fokusni skupini bo sodelovalo 8–10 predstavnikov oseb NEET. Namen fokusnih skupin bo priprava nabora informacij o morebitnih rigidnostih obstoječega sistema in zbiranje predlogov za postavitev varovalk na izstopne točke iz sistema.

2. Pregled zakonodajnega okvira

Pričujoča vodila v prvem koraku temeljijo na pregledu relevantne zakonodajne podlage, s posebnim poudarkom na ZAKONU O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU in ZAKONU O VARSTVU OSEBNIH PODATKOV. Pregled omenjenih podlag je ključen za razvoj metodologije za oceno obsega populacije NEET in za detekcijo njihovih značilnosti in potreb.

ZAKON O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU (ZZVZZ)

Sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja ureja v Republiki Sloveniji Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ). Navedeni zakon določa tudi nosilce družbene skrbi za zdravje in njihove naloge, zdravstveno varstvo v zvezi z delom in delovnim okoljem, ureja odnose med zdravstvenim zavarovanjem in zdravstvenimi zavodi ter uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja.

Organ, pristojen za uresničevanje nalog s področja zdravstvenega varstva, je SVET ZA ZDRAVJE, ki ga ustanovi Vlada Republike Slovenije.

ZZVZZ v 12. členu zdravstveno zavarovanje deli na obvezno in prostovoljno, obseg obveznega zavarovanja opredeli 13. člen navedenega zakona.

15. člen ZZVZZ opredeljuje zavarovance po tem zakonu. To so osebe, ki so zaposlene, samozaposlene, kmetje, vrhunski športniki, brezposelne osebe, ki prejemajo pri Zavodu RS za zaposlovanje denarno nadomestilo, tujci, ki se izobražujejo ali izpopolnjujejo v RS in niso zavarovani iz drugega naslova, osebe s stalnim prebivališčem v RS, ki prejemajo trajno socialno pomoč, osebe, ki jim je RS priznala status begunca …

24. točka prvega odstavka 15. člena ZZVZZ opredeljuje kot zavarovanca tudi otroka do 18. leta starosti, ki se šola in ni zavarovan kot družinski član, ker njegovi starši zanj ne skrbijo oziroma ker starši ne izpolnjujejo pogojev za vključitev v obvezno zavarovanje.

Kot družinski člani so lahko zavarovani otroci (zavarovančevi otroci in otroci, ki so z odločbo pristojnega organa nameščeni v družino z namenom posvojitve).

Otrok, ki ni sam zavarovanec, je zdravstveno zavarovan kot družinski član do dopolnjenega 15. leta starosti oziroma do dopolnjenega 18. leta starosti, po tej starosti pa, če se šola, in sicer do konca šolanja, vendar največ do konca šolskega oziroma študijskega leta, v katerem dopolni 26 let.

Otrok, ki postane popolnoma in trajno nezmožen za delo do dopolnjenega 18. leta starosti ali do konca rednega šolanja, je zavarovan kot družinski član, dokler traja takšna nezmožnost, če ga zavarovanec

preživlja razen, če je to oseba s stalnim prebivališčem v RS, ki prejema nadomestilo po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb.

Zakonec je zavarovan kot družinski član, če ni sam zavarovanec.

PODATKI

Zavod vodi baze podatkov in evidence s področja zdravstvenega zavarovanja in uporablja evidence s področja zdravstvenega varstva v skladu s posebnim zakonom.

Zakon ureja v 79., 79. a in 79. b členu zbiranje in upravljanje s podatki, do katerih ima dostop ZZZS in katere podatke lahko v skladu z zakonom pridobiva iz ostalih registrov oziroma od ostalih organov.

VARSTVO OSEBNIH PODATKOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Varstvo osebnih podatkov v Republiki Sloveniji ureja Splošna uredba o varstvu podatkov (GDPR) ter 15. 12. 2022 sprejet Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2).

Splošna uredba o varstvu podatkov (*General Data Protection Regulation*, GDPR)

Splošna uredba o varstvu podatkov (*General Data Protection Regulation*, GDPR) je uredba Evropske unije, namen katere je okrepiti in poenotiti zaščito podatkov znotraj Evropske unije. Uredba je začela veljati 25. 5. 2016. Velja in se tudi neposredno uporablja poleg ZVOP-2.

Uredba opredeljuje za nas pomembne pojme:

„Osebni podatki“ pomeni katero koli informacijo v zvezi z določenim ali določljivim posameznikom (v nadaljnjem besedilu: posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki). Določljiv posameznik je tisti, ki ga je mogoče neposredno ali posredno določiti, zlasti z navedbo identifikatorja, kot je ime, identifikacijska številka, podatki o lokaciji, spletni identifikator, ali z navedbo enega ali več dejavnikov, ki so značilni za fizično, fiziološko, genetsko, duševno, gospodarsko, kulturno ali družbeno identiteto tega.

„Obdelava“ pomeni vsako dejanje ali niz dejanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki ali nizi osebnih podatkov z avtomatiziranimi sredstvi ali brez njih, kot je zbiranje, beleženje, urejanje, strukturiranje, shranjevanje, prilagajanje ali spreminjanje, priklic, vpogled, uporaba, razkritje s posredovanjem, razširjanje ali drugačno omogočanje dostopa, prilagajanje ali kombiniranje, omejevanje, izbris.

„Omejitev obdelave“ pomeni označevanje shranjenih osebnih podatkov zaradi omejevanja njihove obdelave v prihodnosti.

„Zbirka“ pomeni vsak strukturiran niz osebnih podatkov, ki so dostopni v skladu s posebnimi merili, niz pa je lahko centraliziran, decentraliziran ali razpršen na funkcionalni ali geografski podlagi.

„Upravljavec“ pomeni fizično ali pravno osebo, javni organ, agencijo ali drugo telo, ki samo ali skupaj z drugimi določa namene in sredstva obdelave. Kadar namene in sredstva obdelave določa pravo Unije ali pravo države članice, se lahko upravljavec ali posebna merila za njegovo imenovanje določijo s pravom Unije ali pravom države članice.

„Obdelovalec“ pomeni fizično ali pravno osebo, javni organ, agencijo ali drugo telo, ki obdeluje osebne podatke v imenu upravljavca.

„Uporabnik“ pomeni fizično ali pravno osebo, javni organ, agencijo ali drugo telo, ki so mu bili osebni podatki razkriti, ne glede na to, ali je tretja oseba ali ne. Vendar pa se javni organi, ki lahko prejmejo osebne podatke v okviru posamezne poizvedbe v skladu s pravom Unije ali pravom države članice, ne štejejo za uporabnike; obdelava teh podatkov s strani teh javnih organov poteka v skladu z veljavnimi pravili o varstvu podatkov glede na namene obdelave.

ZAKON O VARSTVU OSEBNIH PODATKOV (ZVOP-2)

38. člen ZVOP-2 določa, da osebe javnega sektorja posredujejo osebne podatke drugim osebam javnega sektorja ali drugim fizičnim ali pravnim osebam, če je za posredovanje dana pravna podlaga v skladu s 6. členom tega zakona, ter na podlagi zahteve iz prvega odstavka 40. člena tega zakona, razen če drug zakon določa drugače. Prejemnik podatkov sme osebne podatke obdelovati samo za namen, za uresničevanje katerega se mu posredujejo.

6. člen ZVOP-2

Osebni podatki se lahko obdelujejo le takrat in v obsegu, kadar je to v skladu s pravnimi podlagami za obdelavo osebnih podatkov iz prvega odstavka 6. in 9. člena Splošne uredbe (GDPR).

Obdelava osebnih podatkov v javnem sektorju in v zasebnem sektorju je zaradi izvajanja zakonske obveznosti, javnega interesa ali izvajanja javne oblasti v primerih iz točk c) in e) prvega odstavka ter drugega in tretjega odstavka 6. člena Splošne uredbe zakonita le, če obdelavo osebnih podatkov, vrste osebnih podatkov, ki naj se obdelujejo, kategorije posameznikov, na katere se ti osebni podatki nanašajo, namen njihove obdelave in rok hrambe osebnih podatkov ali rok za redni pregled potrebe po hrambi določa

zakon. Če je mogoče, se v zakonu določijo tudi uporabniki osebnih podatkov, posamezna dejanja obdelave in postopki obdelave ter drugi ukrepi za zagotovitev zakonite, poštene in pregledne obdelave.

V javnem sektorju se lahko v skladu s prvim odstavkom tega člena obdelujejo osebni podatki posameznika, ki je dal privolitev za obdelavo svojih osebnih podatkov za enega ali več določenih namenov, če tako možnost določa zakon, sicer pa na podlagi privolitve, če ne gre za izvrševanje zakonskih pristojnosti, nalog ali oblastnih obveznosti javnega sektorja.

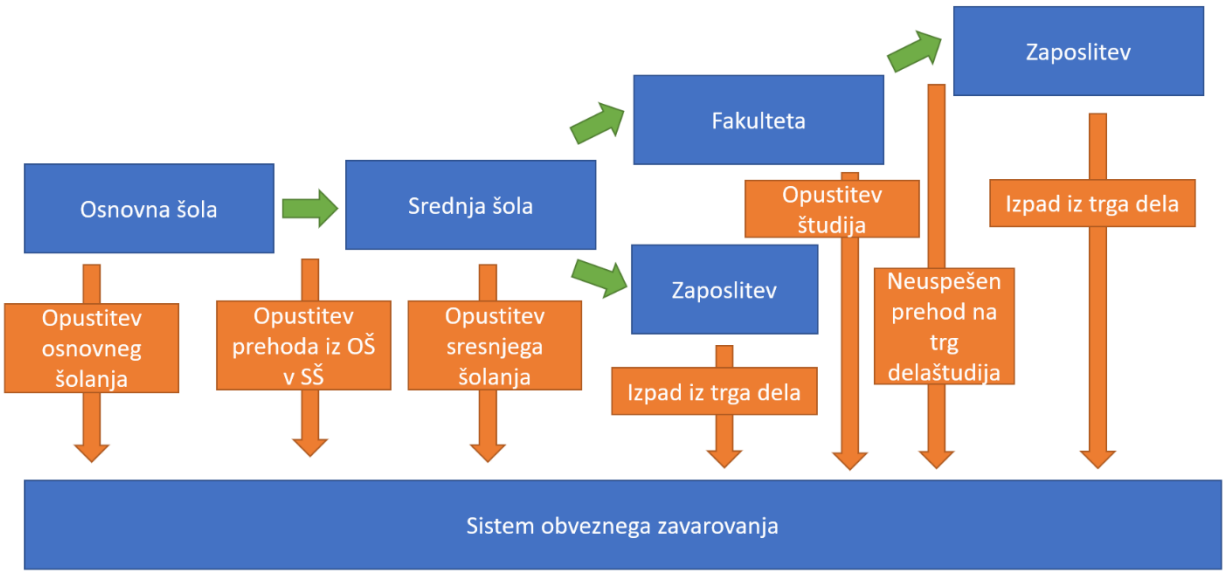
Zakonitost obdelave določa 6. člen Uredbe. Obdelava je zakonita le in kolikor je izpolnjen vsaj eden od naslednjih pogojev:

- posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, je privolil v obdelavo njegovih osebnih podatkov v enega ali več določenih namenov;
- obdelava je potrebna za izvajanje pogodbe, katere pogodbena stranka je posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, ali za izvajanje ukrepov na zahtevo takega posameznika pred sklenitvijo pogodbe;
- **obdelava je potrebna za izpolnitev zakonske obveznosti, ki velja za upravljavca;**
- **obdelava je potrebna za zaščito življenjskih interesov posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, ali druge fizične osebe;**
- **obdelava je potrebna za opravljanje naloge v javnem interesu ali pri izvajanju javne oblasti, dodeljene upravljavcu;**
- **obdelava je potrebna zaradi zakonitih interesov, za katere si prizadeva upravljavec ali tretja oseba, razen kadar nad takimi interesi prevladajo interesi ali temeljne pravice in svoboščine posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, ki zahtevajo varstvo osebnih podatkov, zlasti kadar je posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, otrok.**

3. Detekcija relevantnih institucij

Upoštevajoč težko detektibilnost in sledljivost populacije NEET, smo logiko pričujočih vodil utemeljili na naslednji logiki. Osnovno zdravstveno zavarovanje je instrument, ki je zakonsko predpisan in udeležba v sistemu obveznega zavarovanja je zagotovljena bodisi preko (1) izobraževanja, (2) zaposlovanja, (3) usposabljanja oziroma (4) posebnega statusa. Iz tega izhaja, da je oseba zavarovana, dokler je vključena v enega od navedenih sistemov obveznega zavarovanja, ko pa iz tega izpade, se izpolni temeljni pogoj, da jo je mogoče opredeliti kot NEET, še posebno, če je v tej fazi stara od 15 do 29 let. Iz navedenega izhaja, da je detekcija dotične populacije najučinkovitejša, če se osredotoča na detekcijo oseb brez obveznega zdravstvenega zavarovanja.

V tej luči je *učinkovito detekcijo potrebno osrediščiti v prvi vrsti na sistemu detekcije oseb med 15 in 29 letom starosti, ki nimajo urejenega obveznega zdravstvenega zavarovanja* (glej organigram 1):

Organigram 1: Organizacijska shema za detekcijo NEET s pomočjo sistema obveznega zdravstvenega zavarovanja

Utemeljitev je mogoče najti v sklepu, da sta (1) izpad iz izobraževanja, bodisi zaradi neuspešnega zaključka bodisi opustitve, in (2) neudeležba na trgu dela, zaradi pomanjkljivih kvalifikacij, nezainteresiranosti ali drugih vzrokov nezaposljivosti, dva glavna vzroka za izpad iz sistema zavarovanja, iz česar sledi, da je *detekcijo NEET potrebno organizirati v bazi oseb z neurejenim obveznim zdravstvenim zavarovanjem pri Zavodu za zdravstveno zavarovanje RS.* Za detekcijo vzrokov in značilnosti tako potencialne populacije NEET kot tudi tistih, ki so se že aktualizirali v tem statusu, pa je

potrebno vključiti institucije, ki z njimi delajo na vseh institucionalnih nivojih, in sicer v izobraževanju, zaposlovanju, usposabljanju in socialnem delu.

Iz navedenega izhajata tore dva sklepa:

1) za učinkovito detekcijo je potrebno pri Zavodu za zdravstveno zavarovanje, v koordinaciji s Centrom za socialno delo, ustvariti koordinirano bazo, ki vključuje osebe, stare od 15 do 29 let, ki nimajo urejenega zdravstvenega zavarovanja iz naslova izobraževanja, zaposlitve ali usposabljanja oziroma imajo urejeno zavarovanje v kontekstu posebnega statusa (npr. posebnih zdravstvenih in socialnih okoliščin, ki onemogočajo šolanje in zaposlitev),

2) za učinkovito detekcijo značilnosti in potreb mladih NEET je potrebno centralno spremljati značilnosti in potrebe te populacije.

4. Vodila za semi-strukturirane intervjuje

Na osnovi opravljene detekcije institucij smo oblikovali naslednja vodila:

Korak	Institucija	Temeljna vprašanja za intervju	Cilj	Oseba za intervju
1) oblikovanje registra ZZZS – DETEKCIJA OSEB BREZ ZAVAROVANJA IZ NASLOVA ŠOLANJA ALI ZAPOSLENOSTI	ZZZS	Kakšne so možnosti in ovire za oblikovanje nacionalnega registra oseb med 15 in 29 let, ki nimajo obveznega zavarovanja, ker niso vključene v izobraževanje, trg dela ali usposabljanje? Kakšna je možnost, da posameznik sam ob izstopu izpolni vprašalnik za detekcijo značilnosti in potreb, ki je del baze na ZZZS?	Število NEET, ki jih je mogoče na nacionalni ravni integrirati v izobraževanje, zaposlovanje ali usposabljanje.	GDPR skrbnik
2) oblikovanje registra CSD – DETEKCIJA OSEB Z ZAVAROVANJEM, KI SO NESPOSOBNE ŠOLANJA ALI ZAPOSLENOSTI	CSD	Kakšne so možnosti in ovire za oblikovanje nacionalnega registra oseb med 15 in 29 let, ki ne morejo biti vključene v izobraževanje, zaposlitev ali usposabljanje?	Število trajno NEET, torej tistih, ki jih ni mogoče integrirati v izobraževanje, zaposlovanje ali usposabljanje.	GDPR skrbnik

		Kakšna je možnost, da posameznik sam ob izstopu izpolni vprašalnik za detekcijo značilnosti in potreb?		
3) Osnovna šola – DETEKCIJA FAKTORJEV IZPADA PRIMARNEGA ŠOLANJA	OŠ	Kateri dejavniki vplivajo na to, da mladi izpadejo iz OŠ? Kakšne so dejanske ovire in možnosti za reintegracijo v izobraževanje? Kakšna je možnost, da posameznik sam ob izstopu izpolni vprašalnik za detekcijo značilnosti in potreb, ki je del baze na ZZZS?	Serija dejavnikov, ki vplivajo na izpad iz OŠ in možnosti za reintegracijo v izobraževanje.	Svetovalna služba
4) Srednja šola – DETEKCIJA FAKTORJEV IZPADA SEKUNDARNEGA ŠOLANJA	SŠ	Kateri dejavniki vplivajo na to, da mladi izpadejo iz SŠ? Kakšne so dejanske možnosti in ovire za reintegracijo v izobraževanje? Kakšna je možnost, da posameznik sam ob izstopu izpolni vprašalnik	Serija dejavnikov, ki vplivajo na izpad iz SŠ in možnosti za reintegracijo v izobraževanje ali na trg dela.	Svetovalna služba

		za detekcijo značilnosti in potreb, ki je del baze na ZZZS?		
5) Fakulteta – DETEKCIJA FAKTORJEV IZPADA TERCIARNEGA ŠOLANJA	UM	Kateri dejavniki vplivajo na to, da mladi izpadejo iz študija? Kakšne so dejanske možnosti in ovire za reintegracijo v izobraževanje? Kakšna je možnost, da posameznik sam ob izstopu izpolni vprašalnik za detekcijo značilnosti in potreb, ki je del baze na ZZZS?	Serija dejavnikov, ki vplivajo na izpad iz študija in možnosti za reintegracijo v izobraževanje ali na trg dela.	Karierni center
6) Zavod za zaposlovanje – DETEKCIJA FAKTORJEV INTEGRACIJE NA TRG DELA	ZRSZ	Kateri dejavniki vplivajo na to, da mladi pridejo na zavod? Kakšne so dejanske ovire in možnosti za reintegracijo v izobraževanje ali trg dela? Kakšna je možnost, da posameznik sam ob izstopu izpolni vprašalnik	Serija dejavnikov, ki vplivajo na izpad iz SŠ in možnosti za reintegracijo v izobraževanje ali na trg dela.	GDPR skrbnik

		za detekcijo značilnosti in potreb, ki je del baze na ZZZS?		

5. Predlog osnovnih gradnikov

1) Na osnovi baze obveznega zdravstvenega zavarovanja se pri ZZZS oblikuje baza mladih med 15 in 29 let, ki nimajo urejenega obveznega zdravstvenega zavarovanja iz naslova šolanja, zaposlitve oziroma posebnega statusa. Skrbnik baze ima nalogo, da (1) detektira osebe med 15 in 29 let, ki nimajo urejenega obveznega zdravstvenega zavarovanja in (2) ob pozivu osebe, da si uredi obvezno zdravstveno zavarovanje, pozove tudi k izpolnjevanju kratkega vprašalnika za detekcijo značilnosti in potreb.

2) V postopku, ko posameznik (NEET) ureja obvezno zdravstveno zavarovanje, se v izpolnjevanje odpre vprašalnik z unikatno kodo – na ta način je zagotovljena ultimativna ločenost osebnih podatkov iz baze podatkov o zdravstvenem zavarovanju in odgovorov iz kratkega vprašalnika za detekcijo potreb in značilnosti NEET. Vprašalnik vsebuje naslednje elemente:

Demografski podatki (spol, starost)

Kako ste bili zdravstveno zavarovani do sedaj?

1. Kot učenec osnovne šole

➔ **Zakaj niste več zavarovani na tak način?**

preseNEETi se

1. Končal sem OŠ, nisem pa še vpisal srednje šole ali se zaposlil.
2. Zapustil sem OŠ in je še nisem končal, prav tako se še nisem zaposlil.
3. Drugo

2. Kot dijak srednje šole

➔ **Zakaj niste več zavarovani na tak način?**

1. Končal sem SŠ, nisem pa se vpisal na fakulteto ali drugo SŠ ali se zaposlil.
2. Zapustil sem SŠ in je še nisem končal, prav tako se še nisem zaposlil ali vpisal druge šole.
3. Drugo

3. Kot študent

→ Zakaj niste več zavarovani na tak način?

1. Končal sem študij, nisem pa se še zaposlil ali vpisal drugega študija.
2. Zapustil sem študij in ga še nisem končal, prav tako se še nisem zaposlil ali vpisal drugega študija.
3. Drugo

4. Kot zaposlena oseba

→ Zakaj niste več zavarovani na tak način?

1. Sam sem se odločil, da prekinem delovno razmerje.
2. Iztekla se mi je zaposlitev za določen čas.
3. Bil sem odpuščen iz poslovnih razlogov (kot tehnološki višek).
4. Bil sem odpuščen iz krivdnih razlogov.
5. Drugo

5. Drugo:

➔ **Ste bili zavarovani na kakšnega od naslednjih načinov? (ustrezno obkrožite)**

1. Preko partnerja.
2. Preko starša ali skrbnika.
3. ??
4. Drugo

Kako nameravate v bližnji prihodnosti urediti svoj status?

1. Nameravam se vpisati v redno izobraževanje.

→V kolikšnem času pričakujete, da boste vpisani?

1. V manj kot enem mesecu.
2. Najpozneje v 6 mesecih.
3. Najpozneje v roku enega leta.
4. Najpozneje v roku dveh let.
5. Pozneje kot v dveh letih.

2. Nameravam se redno zaposliti

➔ **V kolikšnem času pričakujete, da boste imeli redno zaposlitev?**

1. V manj kot enem mesecu.
2. Najpozneje v 6 mesecih.
3. Najpozneje v roku enega leta.

4. Najpozneje v roku dveh let.
5. Pozneje kot v dveh letih.
3. Drugo

➔ **Kako si nameravate urediti status izven izobraževanja in zaposlitve? (možnih je več odgovorov)**

1. Znašel se bom z različnimi ekonomskimi dejavnostmi.
2. Pomagal si bom s podporo staršev ali skrbnikov.
3. Pomagal si bom z različnimi podporami za brezposelne.
4. Udeleževal se bom programov za pomoč osebam brez zaposlitve.
5. Drugo

Podatki v bazi se zbirajo agregatno, ne individualno in z ustreznimi algoritmi je treba omogočiti, da odgovorov v tej anketi ni mogoče združiti z osebnimi podatki. Zraven tega ta način omogoča tudi sorazmerno visoko stopnjo avtomatizacije, saj institucije niso obremenjene z zbiranjem podatkov.